

Деякі предмети вузди V ст. до н.е.
з зібрань Національного музею історії України

Однією з характерних категорій скіфської матеріальної культури є предмети кінського спорядження. Незважаючи на численність праць, присвячених деталям вузди, деякі речі продовжують залишатись невідомими широкому колу дослідників. Наша робота присвячена введенню до наукового обігу групи вуздечних предметів, що зберігаються у Національному музеї історії України (НМІУ). Бронзові налобник і два нащічники належать до колекції Б 28. Тут зосереджено речі з втраченими колись паспортами, внаслідок чого не збереглося відомостей про умови та місце знахідок.

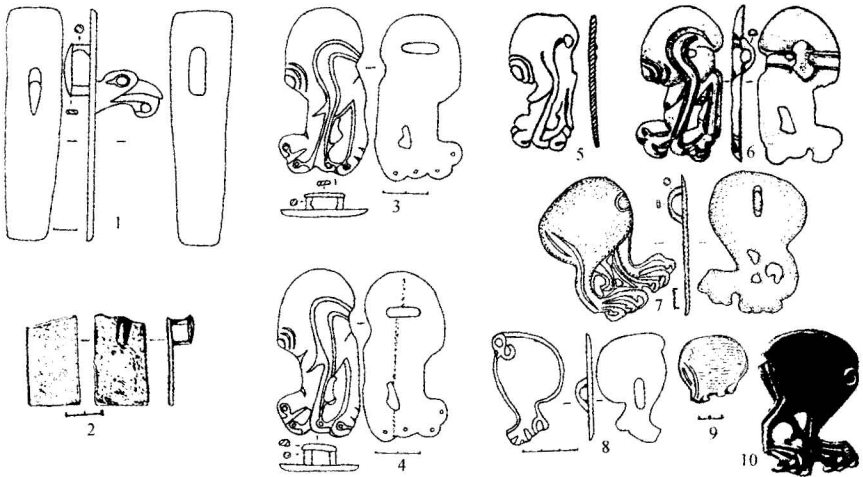

Рис. 1. Речі з НМІУ та аналогії до них.

- 1, 3, 4 — НМІУ, місце знахідки не відоме; 2 — група Частих, курган 38;
5 — Танкове, курган 15, поховання 2;
6 — Первомаївка I, курган 4; 7 — Бобриця, курган 66;
8 — Берестяги, курган 5; 9 — Софіївка, курган; 10 — околиці Керчі;
2 — за А. І. Пузіковою; 5 — за А. А. Щепинським, Е. М. Черепановою;
6 — за Г. Л. Євдокимовим, М. І. Фридманом; 9 — за В. А. Іллінською;
10 — за І. Д. Марченко.

Бронзовий підпрямокутний налобник з головою хижого птаха на щитку і петлею на звороті (Рис. 1. 1). Довжина 10,6, максимальна ширина 2,8 см. Точних аналогій знайти не вдалося. Налобники з подібними щитками не були надто поширеними у скіфський час. Як аналогію назвемо фрагментований предмет з кургану 38 групи

Частих (Рис.1. 2)¹, що датується амфорою 3-ої чверті V ст. до н.е. Речі схожі і за формою петлі. На верхній дужці петлі налобника з НМІУ — сліди потертості, що вказує на вертикальне розташування бляхи на голові коня.

Дві схожі бронзові бляхи-нащічники у вигляді задніх ніг хижака родини котячих (Рис.1. 3,4). Не виключено, що вони походять з одного поховання. Розміри 7,6 на 3,7 см, на звороті — петля. Одна з бокових дужок петлі бляхи потерта, що вказує на її горизонтальне розташування (хвостовою частиною вверх) у системі вузди. Схожі предмети виявлено у похованнях 2 кургану 15 біля Танкового (Рис.1. 5)², 1, кургану 4 групи Первомаївка I³ та у некрополі на Тузлі⁴. Окрім цього, група речей, відображаючи такий самий мотив, передана в іншій манері: бляхи з курганів 66 коло Бобриці, 5 поблизу Берестняг⁵, неподалік Софіївки⁶, предмет з околиці Керчі⁷. Найбільш близькі аналогії можуть бути датовані V ст. до н.е. Менш схожі предмети існують і в V, і в 1-ій половині IV ст. до н.е. Виходячи з дати більш подібних речей, бляхи з НМІУ слід відносити до V ст. до н.е. Вірогідно, саме подібні мотиви стали вихідними при формуванні більш стилізованих образів IV ст. до н.е., подібних до зображених на бляхах з кінського поховання, що супроводжувало впускну могилу Солохи⁸, чи з Крайови⁹.

З огляду на хронологічну близькість, не можна виключати, що всі три предмети належать до одного комплексу, хоча і переконливо довести це важко.

¹ Пузикова А. И. Курганы скифского времени Среднего Подонья (публикация комплексов). — Москва: Индирик, 2001. — Рис. 21.5.

² Щепинский А. А., Черепанова Е. Н. Северное Присивашье в V—I тысячелетиях до нашей эры. — Симферополь: Крым, 1969. — Рис. 91.12.

³ Евдокимов Г. Л., Фридман М. И. Курганы скифского времени у с. Первомаевка на Херсонщине // Курганы Степной Скифии. — Киев: Наукова думка, 1999. — Рис. 3.3.

⁴ Scythian Art. — Leningrad, 1999. — Pl. 277.

⁵ Бобринской А. А. Курганы и случайные археологические находки близ местечка Смелы. — СПб., 1901. — Т. III. — Фиг. 68; фонди НМІУ.

⁶ Іллінська В. А. Із ненадрукованих матеріалів скіфського часу в Лівобережному Лісостепу // Археологія. — 1968. — Т. XXI. — Рис. 10.8.

⁷ Марченко И. Д. Литейная форма конца VI в. до н.э. из Пантикапея // Краткие сообщения Института археологии АН СССР. — 1962. — Вып. 89. — Рис. 18.6.

⁸ Манцевич А. П. Курган Солоха. — Ленинград: Искусство, 1987. — Кат. 92, 126.

⁹ Parvan V. Dacia. Civilizatiele antice din tarile Carpato-Danubiene. — Bucuresti, 1967. — Fig. 50.